

Leszek Jasiński

EKONOMIA *i* etyka

Wydawnictwo WAM ■ Księża Jezuiti
Kraków 2012

WSTĘP

Naszych codziennych starań o zaspokojenie potrzeb życiowych nie da się oddzielić od moralności. Nawet to, co uważamy za działania neutralne z punktu widzenia etycznego lub aksjologicznego, wypada określić jako wybór w istocie pozytywny. Jednym z kryteriów oceny aktywności ekonomicznej jest zawsze perspektywa etyczna, dlatego życia gospodarczego nie dzieli od etyki duża odległość.

Wzajemny związek ekonomii i moralności zawęza się często do etyki biznesu i społecznej odpowiedzialności nakładanej na przedsiębiorstwa. Oba te zagadnienia posiadają obecnie niemałą literaturę. Zasady etyki biznesu wyklada się studentom i uczestnikom podyplomowych studiów na kierunku zarządzanie. Dużo rzadziej podejmuje się temat etycznej oceny działań gospodarczych w innych jej wymiarach, chociaż jest to przydatne do pełnego zrozumienia i oceny zjawisk ekonomicznych.

W książce zostaną skomentowane z perspektywy etycznej problemy gospodarcze na ogół wykraczające poza granice pojedynczego przedsiębiorstwa lub organizacji. Chcemy omówić wiele zagadnień tego rodzaju. Zastanowimy się nad wymiarem ekonomicznym i etycznym kształtowania się cen na rynku i nad sposobem rozumienia pojęcia sprawiedliwości, rozważymy, na czym polega istota społecznej gospodarki rynkowej, jakie winny być oczekiwania związane z ekonomiczną „trzecią drogą”, czy są podstawy do mówienia o istnieniu wyzysku w wymiarze wewnątrz krajowym i międzynarodowym, czym jest faktycznie tak zwany handel sprawiedliwy, jak można skutecznie walczyć z ubóstwem, czy państwo narodowe należy do przeszłości, jak oceniać w kategoriach etycznych i ekonomicznych zbrojenia, czy respektowanie zasad zdrowej moralności zmniejsza prawdopodobieństwo pojawienia się kryzysów gospodarczych, czy istnienie systemu rynkowego jest dzisiaj zagrożone? Zadamy także pytanie o związek

teorii ekonomicznej z etyką oraz o sposób odczytywania przez ekonomistów pojęcia prawdy. Z pewnością w tej książce nie zostaną postawione wszystkie istotne pytania pojawiające się na pograniczu ekonomii i etyki, wszystkie tematy, które na to zasługują. Jak zawsze w takich przypadkach wybór opisywanych problemów okazał się zależny od zainteresowań autora.

Tytuł książki może sugerować, że niniejsza publikacja będzie dotyczyć wzajemnego związku między teorią ekonomiczną, czyli dyscypliną naukową (ekonomią), a etyką. Niewątpliwie problem ten zasługuje na omówienie, jednak znacznie więcej uwagi zostanie poświęcone „gospodarce i moralności”, czyli „praktyce”, a nie „teorii”.

Mniej więcej połowa rozdziałów tej książki stanowi zmienioną i uaktualnioną wersję artykułów, które w ciągu minionych kilkunastu lat ukazały się w „Przeglądzie Powszechnym”. Pozostałe rozdziały zostały napisane specjalnie na potrzeby tej pracy.

Książka powstała z myślą o różnych czytelnikach: o ekonomistach akademickich, którzy często dostrzegają związek obserwowanej przez siebie rzeczywistości z etyką, ale nie poświęcają temu zagadnieniu wiele czasu, oraz o odbiorcach bez przygotowania zawodowego w dziedzinie ekonomii. Uwzględniając różne oczekiwania czytelników autor zrezygnował z obszernego cytowania literatury, co często, acz niesłusznie, odbiera się jako nadmierne komplikowanie tekstu. Przypisy posłużyły głównie jako okazja, by przypomnieć znaczenie podstawowych pojęć i prawidłowości oraz najważniejsze osiągnięcia w dorobku wybitnych ekonomistów. Liczne odwołania do konkretnych zdarzeń, odległych i zupełnie nowych, powinny uczynić wywody ogólne bardziej klarowne. Zamieszczony w pracy materiał statystyczny jest niewielki i, miejmy nadzieję, nie uczyni książki monotonna.